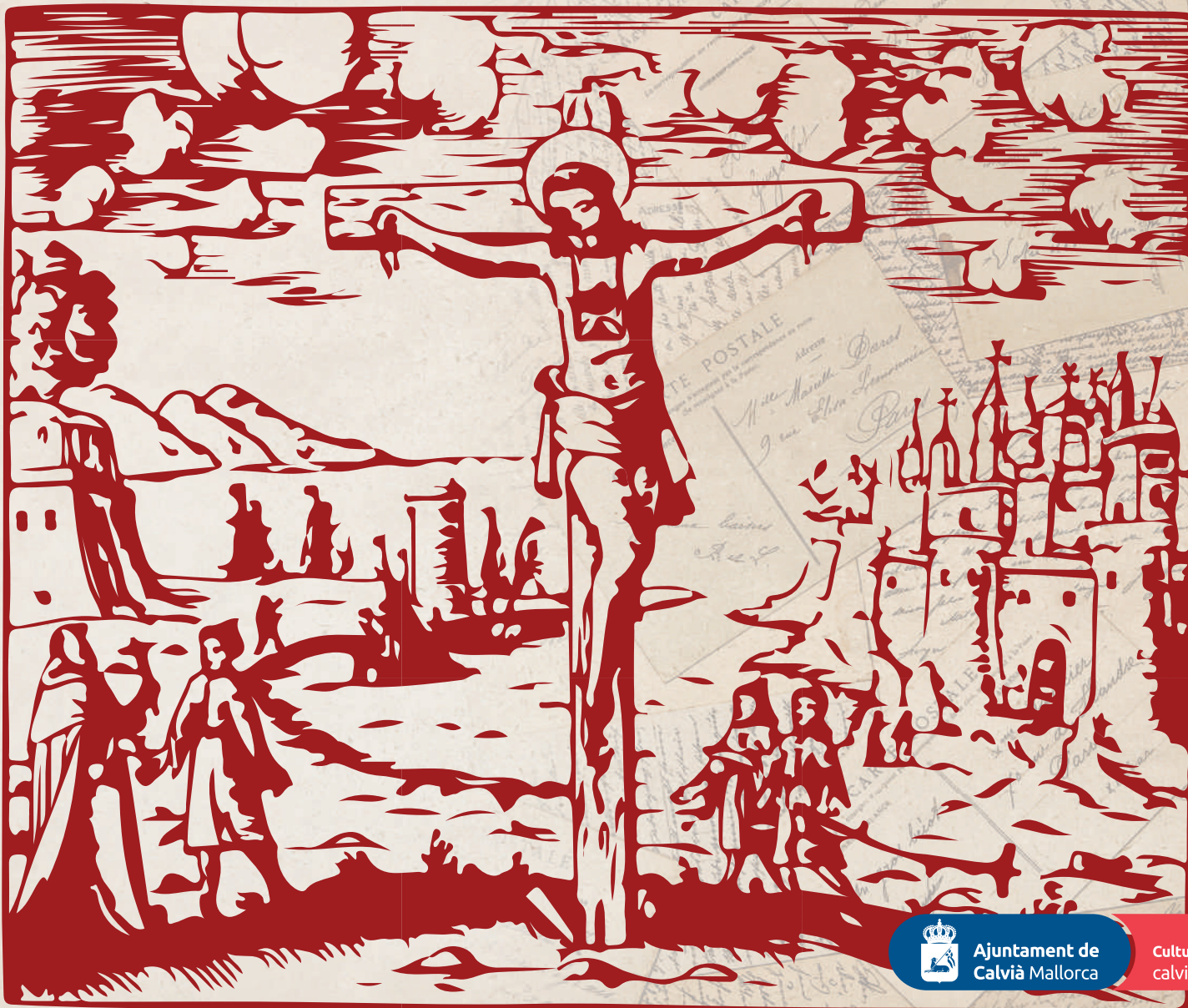

PASQUA

FESTES I COSTUMS

Ajuntament de
Calvià Mallorca

Cultura
calvia.com

ETIMOLOGIA I ORÍGENS DE LA FESTA

Segons el *Diccionari català-valencià-balear*, el mot *pasqua* prové del llatí eclesiàstic *pascha* (procedent de l'hebreu), amb el mateix significat. La forma *pasqua* té la *u* adoptada per analogia del llatí *paschua* («pastures»), analogia afavorida per la circumstància de menjar-se per Pasqua un cap de bestiar de llana aportat pels pastors.

La festa de la Pasqua té els orígens en el món agrari. Es considera la festa de primavera, quan la vegetació, la terra, els camps, semblen sorgir del fred i de l'esterilitat de l'hivern. Els pobles antics hi festejaven l'arribada de les flors, que asseguraven els esplets i portaven els fruits. La celebració pasqual cristiana, que commemora la mort i resurrecció de Jesucrist, és hereva de la tradició hebrea que lligava primavera i Pasqua.

DATES DE CELEBRACIÓ

El dia de Pasqua sempre és el diumenge que segueix al primer pleniluni de primavera. Per aquest motiu, la data de celebració de la festivitat canvia cada any i pot variar entre el 22 de març i el 25 d'abril.

LA SETMANA SANTA

Comença el Diumenge de Rams i acaba en la segona festa de Pasqua, dia també festiu a tot Mallorca. El dijous i el divendres sants són, per als cristians, dies de dol i serietat.

Diumenge de Rams Constitueix l'inici de la Setmana Santa i commemora l'entrada triomfal de Jesús a Jerusalem amb rams i palmes. Fins a finals del segle XIV només el bisbe beneïa els rams a la Seu. Posteriorment es va introduir la benedicció a la resta de les parròquies, seguida d'una processó. A l'horabaixa és costum que tengui lloc la funció dels Dotze Sermons, que no és altra cosa que la representació de la vida i mort de Jesús.

A Calvià, els dimarts i el dimecres sants es fan les primeres processons de la setmana. A la Urbanització Galatzó, des de 1995 té lloc el dimarts la processó de Jesús de Natzaret, de caràcter silenciós i on participen les

confraries de Calvià. I el dimecres, d'ençà del 1996, se celebra a Calvià, ben entrada la nit, la processó del Silenci, que recorre diferents carrers del poble.

Dijous Sant L'esdeveniment més important d'aquest dia és la processó, que té el seu origen a finals del segle XVI. Comemora l'Última Cena i la detenció de Jesús després de l'oració a l'Hort de Getsemaní. Hi desfilen penitents acompanyant els passos amb les imatges que fan referència a la vida de Jesús. A Calvià, després de la missa, té lloc la processó de la Sang. També se'n fa una a Son Ferrer.

Divendres Sant Constitueix el dia consagrat a rememorar la passió i la mort de Jesús. En alguns pobles de Mallorca s'especifica l'episodi del davallament del cos de Crist de la creu, abans de portar-lo a enterrar, i en gairebé tots es fa la processó amb la imatge del Crist Jacent del Sant Sepulcre, acompanyat de nazarens, penitents i magdalenes. També en la majoria de pobles es fa la processó de l'Enterrament (en destaca la de Sineu), i a Calvià, en el nucli de Son Ferrer té lloc la processó del Silenci.

Dissabte Sant o Dissabte de Glòria Les campanes anuncien que Crist ha ressuscitat. Antigament, durant aquest dia, els capellans, acompanyats dels escolanets, visitaven les cases de tot el poble i les possessions per beneir-les amb aigua i sal. És el que es coneixia amb el nom de «salpàs». El capellà beneïa totes les habitacions i les exorcitzava amb sal per conjurar els esperits malignes i demanar la preservació contra tota classe de malalties.

Diumenge de Pasqua Durant el matí, té lloc en gairebé tots els pobles de Mallorca, també a Calvià i a Capdellà, la processó de l'Encontre, d'origen relativament tardà (segles XVII-XVIII), que a Calvià es coneix també com la dels Tres Botets. Representa la trobada de Jesús ressuscitat amb Maria i va acompanyada d'un seguit de manifestacions d'alegria: repicada de campanes, focs d'artifici, música de bandes, tambors, etc. Encara es conserva la tradició de berenar de freixura un cop acabat l'ofici que té lloc després de la processó.

Entrada de Jesús a Jerusalem en una capçalera de ventall de la segona meitat del segle XIX (gravat publicat al *Costumari català* de Joan Amades, vol. II)

Pasos de processó als carrers de la vila de Calvià

Confits típics de Pasqua, que les caperutxes repar-
teixen durant les processons

Passos de processó als carrers de la vila de Calvià

Passos de processó als carrers de la vila de Calvià

Segona festa de Pasqua i pancaritats En molts de pobles de Mallorca també és festa el dilluns de Pasqua i, en alguns, també el dimarts o *tercera festa*, de manera que de la segona festa de Pasqua en diuen *sa mitjana festa*, perquè queda en l'entremig. Aquests dies posteriors al dia de Pasqua és costum d'anar a menjar les darreres panades i passar el dia en comunitat (i fer la vega) amb la resta del poble en un indret proper a la vila. Són els anomenats *pancaritats*, que alguns pobles celebren el dia de la tercera festa de Pasqua i altres el Diumenge de l'Àngel. Aquest darrer és el cas de Calvià vila, que fa la trobada en aquesta festivitat a l'ermita de la Pedra Sagrada, i, des Capdellà, que la fa a la possessió de Son Alfonso.

CONFRARIES DE CALVIÀ

Les confraries són associacions religioses integrades generalment per laics, però sota un patronatge religiós, creades amb finalitats religioses, benèfiques o assistencials. Nasquen a la Baixa Edat Mitjana, vinculades al món gremial, i es corresponen als diferents oficis. Més tard apareixen les confraries vinculades a una devoció específica: un sant o una santa, una advocació de Crist o la Mare de Déu. Des de 1997 existeix a Calvià el Patronat de Confraries, que inclou totes les del terme: a Calvià, la Confraria de la Mare de Déu de Lluc, la del Sant Crist del Calvari, la del Sant Crist de la Sang i la de Nuestra Señora de la Cabeza; a la Urbanització Galatzó, la Confraria de la Verge del

Galatzó; a Capdellà, la Confraria de la Mare de Déu del Carme, i, al Toro i Son Ferrer, la Cofradía del Santo Cristo de la Sangre y Nuestra Señora de la Esperanza. Des del divendres quart de Quaresma fins al Diumenge de l'Àngel, aquestes confraries protagonitzen un seguit de celebracions: la festa de cadascuna, el pregó, els diversos oficis i la trobada de confraries.

LA TRADICIÓ DELS CONFITS I DELS CENTURIONS

Durant les processons, les caperutxes reparteixen confits entre els presents, seguint un vell costum que es remunta a quan els fadrins que festejaven regalaven a les seves enamorades paperines de confits posades dins un mocador de seda. També és freqüent la figura dels armats o centurions, que representen antics soldats romans, amb una indumentària més o menys transformada per la imaginació popular.

LA JAIÀ COREMA (O JAIÀ SERRADA)

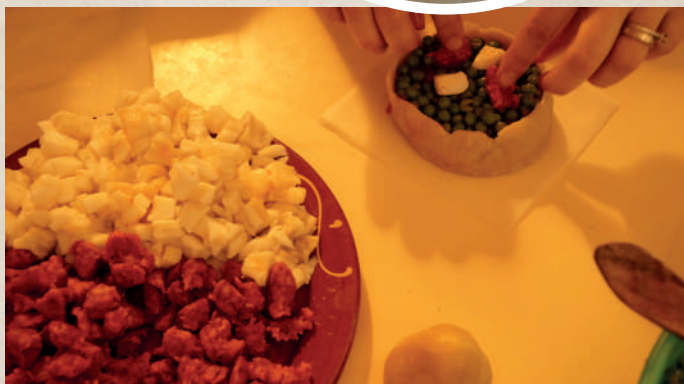
És una figura popular, representada per una dona vella amb set cames, que simbolitza la Quaresma amb les seves set setmanes. Com a atributs de penitència sol dur un bacallà a una mà, o una arangada a la boca, entre d'altres. Feta de paper, cartó o fusta pintada, el primer dia de Corema a les cases la penjaven a la cuina o al menjador i cada diumenge li llevaven una cama, fins al dissabte de Pasqua, en què la despenjaven i la cremaven. Recordava als al-

lots que no havien de menjar carn durant la Quaresma. Al final d'aquest període, serraven una Jaia Corema públicament, d'ací la denominació de «Jaia Serrada», com a símbol d'alliberament de la penitència litúrgica. Els darrers anys els col·legis han recuperat la tradició de la Jaia Corema per als més petits, que acompanyen amb cançons.

GASTRONOMIA DE LES FESTES DE PASQUA

La carn de xot té un paper destacat en la cuina de Pasqua. A més del frit i del xot rostit, també és l'ingredient principal de les panades (que també es fan de peix i de pèsols). Pel que fa al dolç, els protagonistes en són els crespells, als quals s'atribueix un origen jueu i que s'elaboren amb forma de flor, de cor, d'estrella de sis puntes..., i els robïols, potser també provinents de la cuina hebrea i que es farceixen de cabell d'àngel, de brosat o de confitura.

Bibliografia

Ajuntament de Calvià (1994-2002): *Programes i pregons de Setmana Santa*

AMADES, Joan (1982): *Costumari català. El curs de l'any (volum II)*. Barcelona: Salvat Editores i Edicions 62.

MUNAR MUNAR, Felip (1991): *Aspectes culturals de la Setmana Santa*. Universitat de les Illes Balears [tesi doctoral inèdita].

RIPOLL, Luis (1971). *Primeras letras mallorquinas*. Palma: «Edicions de Ayer», Palma.

Imatge de la coberta: interpretació a partir d'un gravat del Sant Crist Rescatat de Ciutat de Mallorca publicat al *Costumari català* de Joan Amades

PAREMIOLOGIA

EXPRESSIONS...

Fer cara de Divendres Sant: fer cara molt trista.

Fer cara de Pasqua: fer cara molt alegre.

Fer Pasqua abans del Ram: anticipar les coses; especialment, tenir comerç carnal abans del matrimoni.

Més content que un pasco: molt content, ple de satisfacció.

REFRANYS...

Setmana Santa mullada, collita de blat regalada.

La Setmana Santa per l'abril fa l'any gentil.

Per Nadal s'endiot, i per Pasco es xot.

... I GLOSES

Tota sa Setmana Santa

emblanquinen pes confits.

Ja no en menjaré de grossos,

de grossos ni de petits.

*Encara que faci brusca
sa panada m'heu de dar,
i la me podeu posar
aquí davall sa caputxa.*

*Crist ha ressuscitat
en aquest dia tan gran.
Toqui l'orgue, don Joan,
que es sermó ja està acabat!*

EXPRESSIONS RELACIONADES

AMB LA DEVOCIÓ A LA CREU

La paraula *creu* la trobam present en un seguit de locucions de la nostra llengua, exponent clar de la devoció que es tenia i encara es té a aquest símbol cristià. La relació es faria interminable, però en podem esmentar unes quantes: «estar com el dimoni a la creu» (estar de mal humor), «fer-se'n creu d'una cosa» (espantar-se'n), «fer-hi la creu» (fer el propòsit de no tornar més a una casa), «no tenir una creu» (no tenir doblers), «no tenir més que sa creu des front» (ser molt pobre), etc. Avui en dia, a Mallorca, es mantenen un seguit de costums que empen el senyal de la creu. Així, la gent més major encara se senya en tirar-se a la mar, en sortir de casa o en emprendre un viatge, o fa el símbol de la creu amb un ganivet damunt el pa abans de llescar-lo.